

Torsdag med THORS

8.3.84

Från två skilda håll kommer en fråga, som gäller ett ord **smirna**, t.ex. i satsen "Han stod så smirna". Den andra läsaren har i sin barndom hört uttrycket "stå i smirna".

Smirna är, som de två läsarna misstänker, ett ryskt ord **smirna** (alltså med betoning på i-et), vilket betyder "stilla, lugnt" och i militär terminologi fortfarande brukas som kommandoord "giv akt!".

Det kan tilläggas, att också hos oss förekommande namnet **Smirnov** är bildat till det nämnda **smirna**; många soldater fick under första världskriget namn av typen Smirnov – liksom våra indelta soldater i gammal tid fick namn som **Rolig** (i den gamla betydelsen "lugn").

□

En annan läsare har lagt märke till ordformen **toffla**.

Ordet lyder ju **toffel** i normalt språk – det är t.ex. den form som vi troligen alla använder i det bekanta uttrycket "stå under toffeln". Formen **toffla** är inte okänd i ordböcker, men betecknas som "provinssiell" eller som "dialektal". Ordet böjs i nutida svenska **toffel**, pluralis **tofflor**.

"Vad har det åboländska dialektordet **tärja** för ursprung?", frågas det.

Tärja förekommer (eller har förekommit) på flera håll i vårt land: det är känt i stora

delar av Sydfinland och dessutom i enstaka österbottniska socknar. Betydelsen är "öppet vatten i isen, där varmvatten kommer upp".

Ordets ursprung är intressant. Det skall först slås fast, att det inte är finskt (tvärtom finns det ett dialektalt finskt **terjo** öster om den nyländska svenskbygden, vilket är lånat från svenskan). – Den framstående norske forskaren Torp behandlar **tärja** i sin "Nynorsk etymologisk ordbok" och sammanställer det med ett rikssvenskt dialektord **targa** eller **tärja** "avbita eller skära av med möda". Detta åter är besläktat med det från tyskan lånade **tära** i svenskt riksspråk.

Ordet **tärja** "öppet vatten" förtjänar enligt min mening en plats i skriftspråket.

□

En läsare frågar, vad en **nyckelroman** är för något.

Nyckelroman är en beteckning för en roman, som skildrar personer ur verkligheten under uppbyggda namn. (I forna tider kunde deras riktiga namn finnas angivna i en s.k. nyckel.) Nyckelromaner finns också i finlandssvensk litteratur. Jag kommer just nu att tänka på en roman från min hemtrakt, "Det norrfångna landet" av Hugo Ekhammar. En person med kännedom om

ÖSTLIGT INFLUERAD är i dag professors svenska språkspalt som börjar med "smirna" och slutar med "sovjetare".

ortsförhållandena kunde inte undgå att känna igen vissa personer i boken – och tänkte, att också andra figurer i romanen hade förebilder i verkligheten. – Ordet **nyckelroman** är säkert bildat efter främmande mönster: franskan har **roman à clef** (**clef** = nyckel), som högst sannolikt har stått som förebild för det svenska ordet.

Samme läsare undrar, om det heter **inhav** eller **innanhav**. Den vanligaste formen är väl **innanhav**, men också **inhav** förekommer. Båda orden betecknar ett hav, som är förbundet med världshavet genom ett eller flera sund. Östersjön är ett gott exempel.

□

En "tidningsmurvel" har lagt märke till att ordet **sovjetare** nyligen lanserats i Sverige.

Jag tycker ordet är bra. **Sovjetmedborgare** är onekligen tungrott, och **ryss** är ju inte detsamma som **sovjetmedborgare**. Man måste dock mycket bestämt göra skillnad mellan **sovjetare** "råd" och **sovjetare**.

Carl-Eric Thors

Institutet för de inhemska språken
<http://www.sprakinstitutet.fi>